

Laimonas ŠNIAUKŠTA

1. © Jonas Bilinskas

ŽALVARNIŲ ŽIEDAVIMAS LIETUVOJE

Žalvarniai (Coracias garrulus) pradėti žieduoti spalviniais žiedais Lietuvoje 2011 m. Anksčiau žalvarniai buvo žieduojami tik metaliniais žiedais. Žiedavimo centro duomenimis, 1929–1941 m. žalvarniai buvo žieduojami kasmet, iš viso apžieduotas 221 paukštis. Vėliau, 1942–2010 m., buvo apžieduoti tik 45 paukščiai (tuo laikotarpiu jie žieduoti 11 metų).

2010 m. Lietuvos ornitologų draugija pradėjo žalvarnių apsaugos projektą Lietuvoje. Projekto metu atliekama žalvarnių paieška, keliami ir apsaugomi nuo plėšrūnų inkilai, taip pat žieduojami žalvarnių jaunikliai. 2010 m. Garkalnės miške, Latvijoje, buvo suorganizuotas susitikimas su latvių kolegomis, užsiimančiais žalvarnių apsauga Latvijoje. Susitikimo metu Ed-

2. Latvijoje spalviniu žiedu su raidiniu kodu žieduotas žalvarnis © Edmunds Račinskis

3. Latvijoje spalvinių žiedų kombinacija žieduotas žalvarnis © Edmunds Račinskis

4. Druskininkų apylinkėse 2011 m. žieduotas žalvarnio jauniklis © Laimonas Šniaukšta

6. Utenos r. 2011 m. žieduotas žalvarnio jauniklis © Laimonas Šniaukšta

5. Druskininkų apylinkėse 2012 m. žieduotas žalvarnio jauniklis © Laimonas Šniaukšta

7. Druskininkų apylinkėse 2012 m. žieduotas žalvarnio jauniklis © Laimonas Šniaukšta

munds Račinskis pasidalino žalvarnių apsaugos ir žiedavimo patirtimi. Latvijoje žalvarniai spalviniais žiedais žieduojami jau daugiau kaip 10 metų. Pradžioje buvo naudojami skirtingų spalvų žiedai (be jokių raidinių ar skaitinių kodų), kurių įvairios spalvų kombinacijos sudarė unikalų derinį, pagal kurį buvo galima identifikuoti paukštį (žr. 3 nuotr.).

Tačiau per daug metų visos galimos spalvų kombinacijos buvo išnaudotos ir buvo pradėti naudoti nauji spalviniai žiedai su raidiniu kodu – žiedo spalva geltona su dviem juodomis raidėmis (žr. 2 nuotr.).

Edmunds Račinskis perdavė žiedavimui Lietuvoje 15 savo spalvinių žiedų su raidiniais kodais, kurių pradžia „D“. Buvo sutarta, kad Latvijoje žieduojamiems žalvarniams žiedas bus maunamas ant kairės kojos (žr. 2 nuotr.), o Lietuvoje – ant dešinės. Taip, net neperskaičius raidinio žiedo kodo, galima nustatyti, kurioje šalyje žieduotas paukštis yra stebimas.

Pirmas bandymas žieduoti žalvarnius spalviniais žiedais Lietuvoje buvo 2010 m. liepos 16 d. Druskininkų apylinkėse. Patikrinus inkilą buvo rasti jau dideli jaunikliai ir nuspręsta jų nežieduoti, kad apžiedavus jaunikliai neiššoktų iš inkilo. Tik vėliau, konsultuodamiesi su Edmundsu, sužinojome, kad žalvarnių jaunikliai paprastai nepalieka lizdavietės, bet mums buvo

8. Inkile rasti du dar visai maži jaunikliai ir suaugęs žalvarnis © Laimonas Šniaukšta

9. Ignalinos r. 2012 m. žieduotas žalvarnio jauniklis
© Laimonas Šniaukšta

10. Žalvarnio jaunikliai inkile © Laimonas Šniaukšta

11. Druskininkų apylinkėse 2013 m. žieduotas žalvarnio jauniklis © Laimonas Šniaukšta

svarbu nepakenkti jaunikliams, nes 2010 m. žinojome tik šešias žalvarnių perėjimo vietas Lietuvoje, iš kurių keturias – Druskininkų apylinkėse.

2011 m. jau buvo žinomos aštuonios žalvarnių perėjimo vietas Lietuvoje: penkios – Druskininkų savivaldybėje, dvi – Utenos ir viena – Švenčionių rajonuose. Žalvarniai buvo žieduojami trijuose inkiluose Druskininkų apylinkėse ir viename – Utenos rajone. Ne visose vietose galėjome pasiekti jauniklius, nes, pavyzdžiui, vienoje vietoje žalvarniai perėjo seno svyruojančio nudžiūvusio stuobrio uokse. Druskininkų apylinkėse žieduojama buvo liepos 16 d. (žr. 4 nuotr.), kur trijuose inkiluose apžieduoti devyni žalvarnių jaunikliai (viename inkile – trys, kitame – keturi, o trečiame – du jaunikliai ir rastas vienas neišperėtas kiaušinis). Utenos rajone buvo žieduojama liepos 17 dieną (žr. 6 nuotr.). Žalvarniai perėjo sename varnėno inkile, kuriame apžiedavome tris jauniklius.

2012 m., atliekant žalvarnių monitoringą, buvo ieškoma ir žieduotų žalvarnių, tačiau nė vieno prieš metus žieduoto paukščio surasti nepavyko. Žiedavimas buvo pradėtas liepos 9 dieną Druskininkų apylinkėse, bet, pasirodo, šiek tiek pavėlavome, nes keliuose inkiluose jaunikliai jau buvo palikę perimvietes. Keturiuose inkiluose pavyko rasti ir apžieduoti aštuonis jauniklius (viename – keturis, dar dviejuose – po vieną ir ketvirtajame – du jauniklius). Žieduojama buvo vėl iš Latvijos gautais spalviniais žiedais, tik šį kartą buvo naudojamas raidinis kodas su pirma raide „J“. Įdomu buvo

stebėti, kaip skiriasi jauniklių dydis tame pačiame inkile. 5 ir 6 nuotraukose žieduoti jaunikliai yra iš to paties inkilo, ir galima matyti, kad antrasis yra žymiai mažesnis. Džiugu, kad vėliau patikrinus inkilą buvo nustatyta, jog visi jaunikliai sėkmingai paliko lizdavietę.

Buvo rasta nauja žalvarnių perėjimo vieta Ignalinos rajone, kur liepos 15 dieną nuvykome žieduoti jauniklių, tačiau atidarę inkilą, jame radome du dar visai mažus jauniklius, vieną neišperėtą kiaušinių ir suaugusį žalvarnį (žr. 8 nuotr.). Tą dieną paukščių nežiedavome. Atvykus po savaitės, liepos 22-ąją, rasti du jau paaugę jaunikliai, kurie buvo apžieduoti.

2013 m. žalvarnių jaunikliai buvo žieduojami spalviniais žiedais naudojant raidinį kodą su pirma raide „M“. Kadangi pirmieji žalvarniai buvo pastebėti neįprastai anksti, – Jonas Bilinskas užfiksavo žalvarnį jau balandžio pabaigoje, – tai ir žieduoti susirengėme anksčiau – birželio 30 d.

Druskininkų apylinkėse buvo aplankyti septyni inkilai. Ne visuose jaunikliai buvo pakankamai paaugę, tad teko žiedavimą pratęsti ir liepos 5 d. Iš viso pavyko apžieduoti dvidešimt jauniklių. Penkiuose inkiluose rasta po tris jauniklius, viename – keturi, o dar kitame – tik vienas. Jauniklių amžius labai skirtingas, nes, pavyzdžiui, inkile, kur buvo rastas tik vienas jauniklis, kiti jau buvo palikę inkilą, o likęs buvo toks didelis, kad tiesiog veržėsi iš rankų, o po žiedavimo įdėtas atgal į inkilą, iš jo išskrido ir apskridęs didelį ratą nusileido miške (žr. 11 nuotr.).

Šiais metais buvo skiriama dėmesio ir žiedų paieškai. Birželio 30 d. Druskininkų apylinkėse buvo pastebėtas vienas suaugęs žalvarnis su geltonu žiedu ant dešinės kojos, taigi buvo aišku, kad tai Lietuvoje žieduotas paukštis. Deja, nuskaityti raidinio kodo nepavyko, todėl paprašėme Jono Bilinsko kokybiškai nufotografuoti paukštį, kad galėtume nuskaityti žiedą. Džiugu, kad Jonui pavyko, ir mes sužinojome, kad tai paukštis su JC žiedu (žr. 1 nuotr.). Šis paukštis buvo žieduotas prieš metus Druskininkų apylinkėse (žr. 5 nuotr.) ir perėjo 6 kilometrų atstumu nuo savo gimtosios vietos.

Tikrinant suaugusius paukščius pavyko rasti dar du žieduotus žalvarnius. Vienas paukštis su geltonu spalviniu žiedu ant dešinės kojos ir raidiniu kodu „DE“ buvo rastas taip pat Druskininkų apylinkėse (žr. 12 nuotr.). Šis paukštis buvo žieduotas 2011 m. (žr. 4 nuotr.) keli kilometrai nuo dabartinės perėjimo vietos.

Neįtikėtina, bet tame pačiame inkile, kartu su DE žiedu žieduotu žalvarniu, perėjo kitas paukštis, tik jau žieduotas Latvijoje. Du juodi spalviniai žiedai buvo ant kairės kojos (žr. 13 nuotr.).

Šis paukštis peri Lietuvoje jau nuo 2009 metų, kai buvo aptiktas Druskininkų apylinkėse. Žinoma, kad šiais

12. Žalvarnis su DE spalviniu žiedu © Laimonas Šniaukšta

13. Latvijoje žieduotas žalvarnis su dvigubu juodu spalviniu žiedu © Laimonas Šniaukšta

metais jis peri jau trečioje vietoje. Tiesa, atstumas tarp visų trijų vietų yra nedidelis, jas skiria tik keli kilometrai.

Per trejus metus (2011–2013) sužieduoti spalviniais žiedais keturiasdešimt du žalvarnių jaunikliai. Kitais metais numatoma jauniklių žiedavimą tęsti, taip pat ieškoti ankstesniais metais žieduotų bei sugrįžusių jauniklių. Tikimės, kad Lietuvoje žieduotų žalvarnių žiedus kam nors pavyks nuskaityti ir jų migracijos kelyje ar žiėmavietėse, o tai suteiktų mums papildomos informacijos apie šiuos nuostabius paukščius.

Jei pamatytumėte žieduotą žalvarnį ir pavyktų perskaityti žiedo kodą, praneškite šią informaciją Lietuvos žiedavimo centrui zcentras@takas.lt ar Laimonui Šniaukštai zalvarniai@gmail.com